

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Кафедра соціології

Робоча навчальна програма дисципліни
ГЕНДЕР І ЕКОНОМІКА
2013-2014 навчальний рік

Організаційно-методична характеристика навчальної дисципліни	
Академічна характеристика	Структура
Рік навчання – 4 Триместр – 7 (осінній) Кількість годин на тиждень – 4 Статус курсу – вибірковий (цикл професійної та практичної підготовки) Кількість кредитів ЄКТС – 3	Загальний обсяг годин – 108 Аудиторні заняття: 58, з них: лекційних – 26 семінарських – 22 практичні та лабораторні – 10 Самостійної роботи – 50 Вид підсумкового контролю: залік

Укладачі: Тамара Марценюк, к.соц.н., доцент кафедри соціології tarakuta@gmail.com;
Ольга Купець, к.е.н., доцент кафедри економічної теорії НаУКМА kupets@kse.org.ua

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, спостерігаються суттєві розбіжності між чоловіками та жінками у їхній позиції на ринку праці та результатах економічної діяльності. У запропонованому курсі «Гендер і економіка» розглядатимуться у комплексі соціологічні та економічні теорії, підходи і моделі для пояснення того, чому гендерні відмінності призводять до різних результатів щодо освіти, вибору професії, статусу зайнятості, умов праці, доходів, пенсійного забезпечення тощо. Також розглядатимуться питання гендерних відносин на ринку праці, гендерної дискримінації в економічній сфері та успішні моделі її подолання на прикладі західних країн, ролі жінок у соціально-економічному розвитку країни, інституційних механізмів забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків через запровадження комплексного гендерного підходу (gender mainstreaming) в Україні та світі. Окрема увага приділятиметься різноманітним механізмам гендерної нерівності на ринку праці України (зокрема, різниці в оплаті праці чоловіків і жінок), вертикальній і горизонтальній гендерним сегрегаціям, явищам «подвійного навантаження», фемінізації бідності, «біговій доріжці для матерів» тощо.

Даний курс є вибірковою дисципліною, у якій застосовується міждисциплінарний підхід. Він розрахований на студентів і студенток 4 р.н. за спеціальностями «Економічна теорія», «Політологія», «Соціологія» та іншими суспільно-гуманітарними напрямками. Для

нього не потрібно попередньо мати глибокі знання з економічної теорії та соціології, тому деякий час впродовж лекцій буде присвячено вивченню (або згадуванню) основних понять і підходів.

За бажанням студентів лекційні та/ або семінарські заняття можна буде проводити англійською мовою. Деякі семінарські заняття проходилимуть у формі дебатів за визначеною темою та ділової гри.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Вступне заняття. Поняття ґендеру та його зв'язок з економікою. Яким чином ринок праці конструює ґендер (4 год.). *Тамара Марценюк*

Тема 2. Ґендерні аспекти ринкових реформ у пострадянський період (2 год). *Тамара Марценюк*

Тема 3. Ґендерна сегрегація ринку праці та професійна мобільність (2 год). *Тамара Марценюк*

Тема 4. Умови праці та ґендерна дискримінація на ринку праці (2 год). *Тамара Марценюк*

Тема 5. Основи теорії пропозиції праці жінок і чоловіків. Роль оподаткування та соціальних трансфертів (2 год.). *Ольга Купець*

Тема 6. Особливості зайнятості чоловіків і жінок (2 год.). *Ольга Купець*

Тема 7. Рівень життя жінок і чоловіків (2 год.). *Ольга Купець*

Тема 8. Ґендер і освіта (2 год.). *Ольга Купець*

Тема 9. Ґендер і підприємництво: жінки у бізнесі (2 год). *Тамара Марценюк*

Тема 10. Успішні практики подолання ґендерної нерівності на ринку праці України (огляд проектів ЄС, ПРООН, МОП) (2 год). *Тамара Марценюк*

Тема 11. Ґендер і соціально-економічний розвиток (2 год.). *Ольга Купець*

Тема 12. Комплексний ґендерний підхід та ґендерна політика в Україні та ЄС (2 год). *Тамара Марценюк*

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Проблема ґендеру в економічній теорії (2 год). *Тамара Марценюк*

Дискурс ринку і проблема ґендеру в економічній теорії. Формування дискурсного поля економічної теорії: жіноче як маргінальне.

Ґендер, ґендерні відносини, ґендерний режим. Публічна та приватна сфери життя. Оплачувана (продуктивна) та неоплачувана (домашня, репродуктивна) праця. Час як ресурс. Ознаки ґендерованості ринку праці.

Основна література

1. Журженко Т. Дискурс рынка и проблема гендера в экономической науке (Раздел I. Рынок, нация, гендер) // Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства. – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 17-37.

2. Марценюк Т. Ґендерова робота: як ринок праці та хатня робота конструюють ґендер (Розділ 5) // [Ґендер для медій: підручник із ґендерної теорії для журналістики та інших](#)

[соціогуманітарних спеціальностей](#) / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 77-96.

Додаткова література

1. Близнюк В. Гендерні відносини в економічній сфері // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 327-353.
2. Кесслер-Хэррис Э. Женский труд и социальный порядок // Антология гендерной теории / Сост. и коммент. Е.Гаповой, А.Усмановой. – Минск, 2000. – С. 171-189.
3. Кімелл М. Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – (Р. 8. Гендероване місце роботи). – С. 290-291.
4. Мезенцева Е.Б. Гендерная проблематика в основных направлениях экономической мысли // Теория и методология гендерных исследований / Курс лекций. – М.: МЦГИ-МВШСЭН-МФФ, 2001. – С. 109-125.

Тема 2. Гендерні аспекти ринкових реформ у пострадянський період (2 год). Тамара Марценюк

Пострадянські трансформації ринку праці: гендерний аспект. Неолібералізм і економічна маргіналізація жінок. Розрив гендерного контракту «працюючої матері» («ідентичність домогосподарки», жіноча ідентичність у контексті проблеми економічного виживання).

Основна література

1. Журженко Т. Домохозяйка или бизнес-леди: неолиберализм и постсоветские женские идентичности // Раздел «Падчерицы рыночных реформ» // Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства. – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 73-96.
2. Журженко Т. Женщины в челночном бизнесе: между эмансипцией и самоэксплуатацией // Раздел «Падчерицы рыночных реформ» // Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства. – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 97-117.

Додаткова література

1. Кисельова О., Мусієнко Н. Фінансова та економічна криза в Україні: гендерний вимір. – К., 2010.
2. Лавриненко Н. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине /Н. Лавриненко // Новые социальные неравенства / Под ред. С.Макеева. – К.: ИС НАНУ, 2006.
3. Новый быт в современной России: гендерные исследования повседневности / под ред. Е. Здравомысловой, А. Роткирх, А. Тёмкиной. – СПб., 2009 (Часть 1. Новая женщина: гендерная стратификация и коммерциализация домашнего труда, с. 33-186).
4. Тартаковская И. Н. [Мужчины на рынке труда](#) (Статья написана на основе исследовательского проекта, поддержанного фондом INTAS, грант N 97–20280).

Тема 3. Гендерна сегрегація на ринку праці (2 год). *Тамара Марценюк*

Визначення та причини виникнення гендерної сегрегації на ринку праці. Вертикальна та горизонтальна гендерна сегрегація: поняття та методи вимірювання. Гендерні стереотипи та їх вплив на професійну сегрегацію. Феномени «скляної стелі», «скляного підвалу» та «скляного ескалатора». Професійна мобільність жінок і чоловіків.

Основна література

1. Мальцева І.О., Роцин С.Ю. [Методологические основы исследования гендерной сегрегации](#) // [Гендерная сегрегация и трудовая мобильность на российском рынке труда](#). - М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2007. – С. 9-50.
2. Марценюк Т. Гендерна сегрегація ринку праці: яку роботу шукають жінки і чоловіки (на прикладі бази резюме і вакансій на hh.ua) // Журнал соціальної критики «Спільне», [випуск «Гендер і праця»](#). - № 6. – 2013. – С. 89-95.

Додаткова література

1. Марценюк Т. [Різниця в оплаті праці молодих чоловіків і жінок](#) // Молодь України: від освіти до праці / [Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред. С. Оксамитної]. – К.: ВПЦ НАУКМА, 2010. – С. 152-160.
2. Марценюк Т.О. [Гендерні аспекти сфери зайнятості в українському суспільстві \(згідно з опитуванням ISSP 2009 року\)](#) // [Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць](#). – Випуск 16. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна. – 2010. – С. 328-333.
3. Роцин С.Ю., Солнцев С.А. Кто преодолевает «стеклянный потолок»: вертикальная гендерная сегрегация в российской экономике. — М.: ГУ ВШЭ, 2006. — 52 с.

Тема 4. Гендерна дискримінація на ринку праці (2 год.). *Тамара Марценюк*

Види дискримінації на ринку праці. Вивчення дискримінаційних практик на ринку праці України: мережа супермаркетів «Фуршет» як кейс-стаді.

Основна література

1. [Умови праці в супермаркетах "Фуршет" в Україні. Чи вплинула фінансова підтримка ЄБРР на ситуацію з правами найманих працівників Групи "Фуршет"?](#) / [кер. дослідж. Т. Марценюк ; коорд. дослідж. від мережі Бенквоч В. Марцинкевич ; за ред. Г. Аткен] ; СЕЕ Bankwatch Network. - [Praha], 2010 (листопад). - 42 с.

Додаткова література

1. Марценюк Т.О. [Гендерна дискримінація на ринку праці в Україні \(на прикладі сексуальних домагань\)](#) // [Наукові записки НАУКМА. Соціологічні науки](#). – 2008. – т. 83. – С. 50-55.
2. Марценюк Т. [Гендерна дискримінація на ринку праці в Україні: соціологічний аналіз](#) // [Праця і закон](#). – 2008. – № 02 (98). – С. 16-19.
3. Марценюк Т.О. [Умови праці та дискримінаційні практики в сучасній Україні \(на прикладі вивчення працівників супермаркетів «Фуршет»](#) // [Вісник Львівського університету. Серія соціологічна](#). – 2010. – Випуск 4. – С. 135-145.

Тема 5. Пропозиція праці жінок і чоловіків. Роль оподаткування та соціальних трансфертів (2 год.). Ольга Купець

Основи теорії пропозиції праці. Одруження та спеціалізація всередині родини. Моделі пропозиції праці індивідів та домогосподарств. Еластичність пропозиції праці жінок та чоловіків. Роль соціальних трансфертів та системи догляду за дітьми у пропозиції праці жінок. Оподаткування доходів фізичних осіб в залежності від сімейного стану та вплив на пропозицію праці жінок та чоловіків.

Основна література

1. Роцин С.Ю., Разумова Т.О. Теория рынка труда: Учеб.-метод. пособие. 2-е изд., испр. — М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 1999. — Глава 1. — С. 8-32.
2. Senyuta O. Life-cycle model of labor supply in Ukraine: estimating wage elasticities / MA Thesis. — К: EERC, NaUKMA, 2007. — 44 p.

Додаткова література

1. Казакова Ю.М. Влияние издержек ухода за ребенком дошкольного возраста на предложение труда женщин: препринт WP15/2012/04 [Текст] / Ю. М. Казакова ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. — 76 с.
2. Berndt E.R. The practice of econometrics: classic and contemporary. — Addison-Wesley Publishing Co., 1996. — Chapter 11, P. 593-649.
3. Blundell R., MaCurdy. T. Labor Supply: A Review Of Alternative Approaches, Chapter 27 in: Handbook of Labor Economics, Volume 3, Edited by O. Ashenfelter and D. Card. — 1999. — P. 1586-1603, 1617-1657.

Тема 6. Чоловіки і жінки на українському ринку праці (2 год.). Ольга Купець

Економічна активність, зайнятість та безробіття: поняття та методи вимірювання. Гендерний розрив у рівнях економічної активності, зайнятості та безробіття та причини його існування. Методи пошуку роботи серед жінок та чоловіків. Вплив економічної кризи на зайнятість жінок і чоловіків. Відмінності між жінками та чоловіками у виборі статусу зайнятості (за наймом, самозайнятість чи безоплатна праця на сімейному підприємстві) та форми зайнятості (формальна чи неформальна; повна чи неповна; постійна чи тимчасова). Схильність жінок та чоловіків до територіальної мобільності з метою працевлаштування.

Основна література

1. Економічна активність населення України 2012: Статистичний збірник /Державна служба статистики України. — К.: Держстат, 2013. — С. 14-19.
2. Купець О. [Комплексний гендерний підхід на ринку праці України та роль державної служби зайнятості](#) /Міжнародне бюро праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. — Київ: МБП, 2011.— С. 8-23.

Додаткова література

1. Карабчук Т. С. Женщины на российском рынке труда после рождения ребенка/ Карабчук Т. С., Нагерняк (Малкова) М. А., Сухова А. С., Колотова Е. В., Панкратова М. Л., Панкратова В. Л. // Вестник Российского мониторинга экономического положения ВЗР и здоровья населения НИУ ВШЭ (RLMS-HSE). Вып. 2 [Электронный ресурс]: сб. науч. ст. / отв. ред. П. М. Козырева. — М.: Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики», 2012. — С. 71-86.
2. Karabchuk T. Temporary employment in Russia: why mostly men? // Scientific Bulletin – Economic Sciences. – 2011. – Vol. 10, Special Issue. – P. 42-60.
3. Купець О., Підперигора С. Особливості незареєстрованого безробіття в Україні // Наукові записки НАУКМА, Економічні науки. – 2012. – Том 133. – С. 89-93.
4. Купець О. Статистичний аналіз маятникової трудової міграції в Україні // Формування ринкової економіки. Спец. вип. «Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток». – К.: Київський національний економічний університет, 2012. – Т.1, Ч.1.– С. 649–660.
5. Степанова А. Зайнятість жінок та чоловіків у неформальній економіці: приклад України / Випускна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного ступеня: «Бакалавр з економічної теорії», наук. кер. Купець О. В. – К.: НАУКМА, 2011. – 84 с.
6. Chant S. and C. Pedwell. 2008. Women, Gender and the Informal Economy: An Assessment of ILO Research and Suggested Ways Forward. – Geneva: ILO.
7. Dudwick N., Srinivasan R., Braithwaite J. Ukraine gender review / World Bank, ECSSD. – Washington D.C.: World Bank, 2002. – P. 25-41.
8. Women in labour markets : measuring progress and identifying challenges / International Labour Office. – Geneva: ILO, 2010. – P. 9-56.

Тема 7. Рівень життя жінок і чоловіків (2 год.). Ольга Купець

Розрив в оплаті праці жінок та чоловіків та основні причини його існування (відмінності у продуктивності праці, професійна сегрегація, відмінності у годинах роботи та умовах праці, дискримінація). Фемінізація бідності. Старіння населення та його вплив на пенсійне забезпечення жінок та чоловіків.

Основна література

1. Ganguli I. and K. Terrell. Institutions, markets and men's and women's wage inequality: Evidence from Ukraine // Journal of Comparative Economics. – Vol. 34 (2), 2006. – P. 200-227.
2. Герасименко А. Гендерні аспекти соціальної політики в Україні. – Умань: “Візаві”, 2008. – С. 125-163.

Додаткова література

1. Герасименко А. Гендерні аспекти соціальної політики в Україні. – Умань: “Візаві”, 2008. – С. 163-172.

2. Ляшок, В. Ю., Роцин, С. Ю. Влияние здоровья на предложение труда пожилых : препринт WP15/2012/05 [Текст] / В. Ю. Ляшок, С. Ю. Роцин ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 64 с.
3. Щурко Т. [Факторы «феминизации» бедности в Белоруси](#) // Экспертное сообщество Белоруси «Наше мнение». – Материл от 16 августа 2013 г.
4. Jacobsen J.P. The earnings puzzle: why do women earn less than men? (Part III) // The Economics of Gender [Third Edition]. - Blackwell Publishing, 2007. - P. 187-314.
5. Sliusarenko, T. 2007. Wage penalty for motherhood: evidence from Ukraine / MA Thesis. – K: EERC, NaUKMA, 2007. – 58 p.

Тема 8. (Не)оплачувана домашня праця і класові нерівності (2 год). Тамара Марценюк

Оплачувана домашня прислуга (няні, кухарки, прибиральниці), їхнє соціальне походження, а також соціологічний портрет їхніх працедавців. Гендер і клас: жінки, що наймають інших жінок на виконання репродуктивної праці. Гендерний розподіл репродуктивної (домашньої) праці.

Основна література

1. Здравомыслова Е. Няни: коммерциализация заботы (Часть 1. Новая женщина: гендерная стратификация и коммерциализация домашнего труда) // Новый быт в современной России: гендерные исследования повседневности / под ред. Е. Здравомысловой, А. Роткирх, А. Тёмкиной. – СПб., 2009. – С. 94-136.
2. Ткач О. Уборщица или помощница? Варианты гендерного контракта в условиях коммерциализации быта // Новый быт в современной России: гендерные исследования повседневности / под ред. Е. Здравомысловой, А. Роткирх, А. Тёмкиной. – СПб., 2009. – С. 137-187.

Додаткова література

1. Брайсон В. Гендер и политика времени. Феминистская теория и современные дискуссии. – Пер. с англ. – К.: Центр учебной литературы, 2011.
2. Гапова Е. [Про роботу дома и вне дома](#) (на примере США: USA Women's and Men's Lifestyle Preferences). – 4 с.
3. Лавриненко Н. Гендерний розподіл домашньої праці // Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: ІС НАНУ, 2008.
4. Ehrenreich B. [Maid to Order: The politics of other women's work](#) // Harper's Magazine. – April 1, 2000. – 3 с.

Тема 9. Гендер і підприємництво: жінки у бізнесі (2 год). Тамара Марценюк

Історія Шерил Сандберг як кейс стаді успішної жінки у бізнесі: критичний аналіз особистого досвіду, структурних чинників і кар'єрних можливостей.

Гендерні особливості підприємницької діяльності у пострадянських країнах.

Основна література

1. Sandberg Sh. Introduction: Internalizing the Revolution // Lean In: Women, Work and the Will to Lead. – NYC: Alfred A. Knopf, 2013. – P. 3-11.
2. Sandberg Sh. Lean In: Women, Work and the Will to Lead. – NYC: Alfred A. Knopf, 2013. На вибір: Chapters 1-3 (p. 12-51), Chapters 4-6 (p. 52-91), Chapters 7-9 (p. 92-139), Chapters 10-11 (p. 140-172).

Додаткова література

1. Бабаєва Л.В., Чирикова А.Е. Жінчина в бізнесі // Социс. – 1996. – № 3. – С. 75-80.
2. Барсукова С. Ю. И снова о женском предпринимательстве. – Социс. – 2008. – № 5. – С. 148-153.
3. Босак И. Женское предпринимательство в Украине // Теория и практика управления. – 2005. - № 8.
4. Ісакова Н., Кавуненко Л., Велтер Ф., Смоллбоун Д. Підприємниці-жінки в Україні: шлях у бізнес // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 2. – С. 146-155.
5. Костюченко Т.С., Марценюк Т.О. [«Жіночий» малий бізнес в Україні в період соціальних трансформацій](#) // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2011. – Випуск 5. – С. 226-233.
6. Макара О.В. Гендерний аспект розвитку малого та середнього бізнесу в контексті трансформацій на ринку праці України // Матеріали Першої всеукраїнської міждисциплінарної конференції “Бар’єри та можливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні”, Київ, 14-15 лютого 2005 року
7. Чирикова А.Е. Женское предпринимательство в России: концептуальные подходы и направления исследований // Гендер и экономика: мировой опыт и экспертиза российской практики / Отв. редактор и составитель, к.э.н. Е.Б. Мезенцева. М.: ИСЭПН РАН - МЦГИ - “Русская панорама”, 2002. – С. 235-250.

Тема 10. Ґендерна нерівність на ринку праці України: презентація студентських досліджень (4 год). Тамара Марценюк та Ольга Купець
Слухачі курсу презентують дослідження, які виконували протягом курсу.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Ґендер і освіта (2 год.). Ольга Купець

Освітні індикатори ЮНЕСКО та ґендерна нерівність у доступі до освіти різних ступенів. Ґендерні відмінності у виборі майбутньої професії та кар’єри. Аналіз даних опитування студентів НаУКМА.

Основна література

1. UNESCO. Global education digest 2010. Comparing education statistics across the world. Special focus on gender. – Montreal: UNESCO-UIS, 2010. – P. 11-78.

Додаткова література

1. Штанюк Н. Вибір майбутньої професії студентами та професійна сегрегація / Випускна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного ступеня: «Бакалавр з економічної теорії», наук. кер. Купець О. В. – К.: НАУКМА, 2013. – Розділ 2, С. 21-44.

Тема 2. Аналіз дослідження «Жінки та чоловіки на ринку праці України» (2 год). Тамара Марценюк

Дослідження «Жінки та чоловіки на ринку праці України» було здійснено міжнародними та українськими експертами на запит спільного проекту ЄС-ПРООН «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні». Воно є порівняльним, оскільки дослідники розглядали аналогічні показники у країнах Європейського Союзу, зокрема, Угорщини, Словаччини та Литви. Дослідження містить також висновки та рекомендації.

Завдання для роботи у групах: Що Ви нового дізналися зі звіту? В чому найбільш і найменш доцільними, на ваш погляд, є рекомендації вітчизняних і міжнародних експертів щодо ринку праці в Україні.

Основна література

1. [Жінки та чоловіки на ринку праці України. Порівняльне дослідження України та ЄС.](#) – К.: Компанія ВАІТЕ, 2011. – 32 с.

Додаткова література

1. Купець О. [Комплексний ґендерний підхід на ринку праці України та роль державної служби зайнятості](#) / Міжнародне бюро праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. – Київ: МБП, 2011.

2. Чепурко Г. [Ґендерна рівність у світі праці](#). – Міжнародне бюро праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи / Київ: МБП, 2010.

Тема 3. Успішні моделі подолання ґендерної нерівності на ринку праці (2 год). Тамара Марценюк

Критичний огляд скандинавської моделі забезпечення ґендерної рівності і трудових прав. Проект Е.О. Райта «Реалістичні утопії» стосовно ґендерної рівності у приватній і публічних сферах у контексті ґендерного розподілу праці.

Національний конкурс «Ґендерна рівність: кращий роботодавець України 2010 і 2011». Дослідження на ґендерну тематику, проведені в рамках міжнародних програм: Міжнародна організація праці — проект [«Рівність жінок і чоловіків у світі праці»](#) і Програма Розвитку ООН — [«Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні»](#). Аналіз методології та результатів окремих праць.

Основна література

1. Бурейчак Т., Марценюк Т. Скандинавська утопія? Гендерна рівність і трудові vs. репродуктивні ресурси у Швеції // Журнал соціальної критики «Спільне», випуск «Гендер і праця». - № 6. – 2013. – С. 189-194.
2. [Всеукраїнський конкурс з дотримання гендерної рівності роботодавцями України](#) (розділи «Мета конкурсу», «Найкращі практики») – 5 с.
3. Проект [«Рівність жінок і чоловіків у світі праці»](#) (розділи «Про нас», «Інформаційні ресурси») – 5 с.

Додаткова література

1. Матей В. «Снова за работу»: опыт российско-норвежского взаимодействия в гендерной сфере // [Гендерная дискриминация: практики преодоления в контексте межсекторного взаимодействия](#) / Сборник научных статей. - Иваново, 2009. – С. 97-106.
2. Реалістична утопія про гендерну рівність: симпозиум українських експерток і експертів // Журнал соціальної критики «Спільне», випуск «Гендер і праця». - № 6. – 2013. – С. 198-205.
3. Gornick J.C., Meyers M.K. Gender Equality: Transforming Family Divisions of Labors / The Real Utopias Projects, Vol. VI (ed. by E.O. Wright). – London and NY: Verso, 2009.
4. Reconciliation between work, private and family life in the European Union / Eurostat. – 2009 edition. – 135 p.

Тема 4. Виклики і можливості подолання гендерної нерівності на ринку праці України (2 год). *Тамара Марценюк та Ольга Купець*

Міжнародне і вітчизняне законодавство стосовно забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків на ринку праці. Аналіз впливу останніх законодавчих змін стосовно відрахувань єдиного соціального внеску під час декретної відпустки на зайнятість молодих жінок.

Основна література

1. Праця жінок (Глава XII) // Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок 1993 // Наказ Міністерства охорони здоров'я України N 256 від 29.12.93 <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0051-94>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо призначення та індексації пенсії» від 14.05.2013 № 231-VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

Додаткова література

1. Вергуленко І., Гумен К., Тимець О., Ткаліч О. Матері на ринку праці // Журнал соціальної критики «Спільне», випуск «Гендер і праця». - № 6. – 2013. – С. 70-77.

2. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV.

Тема 5. Гендер і соціально-економічний розвиток (2 год.). Ольга Купець

Гендерна рівність та Цілі розвитку тисячоліття. Економічні втрати через недовикористання трудового потенціалу, соціальної та політичної активності жінок. Вплив рівня освіти, стану здоров'я, когнітивних навичок та статусу економічної активності жінок на життя їхніх дітей (теперішнє та майбутнє). Поєднання домогосподарств, ринків, формальних та неформальних інституцій та заходів державної політики для забезпечення гендерної рівності з метою подальшого економічного зростання. Гендерна (не)рівність в умовах глобалізації. Фемінізація міжнародної трудової міграції.

Основна література

1. World development report 2012: gender equality and development. – Washington D.C.: World Bank, 2011. – P. 2-38, 99-102, 254-272.
2. UNDP. [Ukraine: Progress toward the millennium development goals](#). Factsheet 2012 [Electronic resource]. – К.: UNDP, 2012. – P. 3.

Додаткова література

1. Герасименко Г.В., Позняк О.В. Гендерні аспекти трудових міграцій населення України // Демографія та соціальна економіка. - № 1. – 2006. – С. 46-54.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Друковані корисні ресурси

1. [Гендерная экономика](#), Московский центр гендерных исследований
2. [Жінки і чоловіки в Україні. Статистичний збірник](#) / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 108 с.
3. Журнал соціальної критики «Спільне», [випуск «Гендер і праця»](#). - № 6. – 2013.

Онлайн корисні ресурси

<http://gender.ilo.org.ua> – Гендерна рівність у світі праці
<http://www.leleka.sumdu.edu.ua/uk/> - Проект "Рівні можливості для здобуття професії молодими матерями-студентками у вищих навчальних закладах"
<http://gendermap.org.ua> – Гендерна мапа України

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Тип роботи	Кількість балів
Робота на семінарах, участь у дискусіях і груповій роботі	30
Проміжне тестування – десять коротких відкритих запитань Проводиться після тижня самостійної роботи	10
Дослідницька робота	50

З них 10 балів за презентацію дослідження (проводиться на останніх двох семінарах) УВАГА! У випадку встановлення факту плагіату під час опанування дисципліни – незадовільна оцінка	
Залікова контрольна робота (10 коротких запитань по 1 балу) Тривалість – 15 хв	10
РАЗОМ	100

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	5 (відмінно)	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	4 (добре)		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			D (задовільно)
60 – 65	3 (задовільно)		E (достатньо)
30 – 59	2 (незадовільно)	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)

ВИМОГИ І ОЧІКУВАННЯ ВІД РОБОТИ НА СЕМІНАРАХ

Обов'язковим є прочитання основної літератури до курсу. Знання текстів перевірятиметься на семінарських заняттях, контрольних роботах і груповій дослідницькій роботі. Прочитання додаткової літератури до курсу заохочується.

Максимально активна участь у семінарах (аргументований, логічний, підкріплений посиланнями на літературу, в тому числі, і на додаткову, коментар чи доповнення, запитання) – 5 балів

Відпрацювання пропущених семінарських занять очікуються лише у випадку хвороби (бажана наявність медичної довідки) і відрядження (бажано засвідчити документом).

ГРУПОВЕ ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ

Від слухачів курсу очікується власне емпіричне дослідження, здійснене на основі аналізу первинних (зокрема, кількох глибоких інтерв'ю) та/чи вторинних джерел інформації (звітів, статистичної інформації). Дослідницька робота виконується у **групах** по 3 людини, які студенти самостійно формують. У процесі виконання дослідження слухачі курсу повинні провести, як мінімум, по одному глибокому інтерв'ю. Дослідження робиться спільно, однак, кожен / кожна пише окремо певну частину тексту і вказує чітко, яка частина тексту написана ним / нею.

За бажанням груп дослідження проводиться різними методами та з різної тематики. Приклади тематик дослідження в рамках теми **«Гендерна нерівність і дискримінація на ринку праці в українському суспільстві»** (емпіричний матеріал 3-6 інтерв'ю; у разі необхідності слід забезпечити анонімність респондентам):

- гендерна нерівність на робочому місці (у процесі працевлаштування, просування по кар'єрній драбині, оплата праці); *підтеми*: аналіз оголошень про прийом на роботу (інтерв'ю у людей, які проходили співбесіди та у людей, які проводять такі співбесіди, або ж самим піти на такі співбесіди – включене спостереження); «феномен скляної стелі» і жінок у політиці, освіті-науці та громадському житті;
- жінки на певних професіях (обмеження у зв'язку із дітородною функцією, відповідно до Кодексу законів про працю); аналіз «традиційно жіночих» професій - освіти, охорони здоров'я, соціального захисту (наприклад, про статусну неузгодженість - вища освіта, але мала зарплата);
- поєднання роботи і материнства (мало дитсадків і вихователів), відсутність інфраструктури для людей з дітьми;
- догляд за дітьми (няні - жінки, доглядальниці - жінки, які не мають соціального захисту); робота у сфері опіки на дому - за дітьми, старими, хворими, (багаті жінки наймають бідних жінок); дилема професіоналізації домашньої праці
- робота, де експлуатують красиве жіноче тіло (офіціантки, стюардеси, секретарки)
- трудові права вагітних жінок і матерів, державна підтримка (аліменти, соціальна допомога, саме під час догляду за дітьми жінки особливо залежні від чоловіка, батьків а ін.)
- працюючі жінки у радянські часи: зміна державного ставлення залежно від корисності для держави жінок як трудового ресурсу (дозвіл і заборона певних професій – жінки-шахтарки)

На **3 тиждень** (семінар № 2) групи мають подати у письмовому вигляді список групи та обрану тему.

Очікувана структура роботи

- Вступ (актуальність роботи, об'єкт, предмет, мета, завдання; короткий опис (і пояснення/обґрунтування) методології дослідження (методів збору та аналізу інформації)
- Аналіз зібраного матеріалу: короткий опис основних досліджуваних понять (із посиланням на першоджерела у рамках курсу), короткий опис контексту досліджуваної професії у сучасному українському суспільстві; структурована подача результатів інтерв'ю, використання цитат із інтерв'ю (із фаховим оформленням), доцільно поділити емпіричний розділ на підрозділи, які співпадають із завданнями роботи
- Список використаної літератури (очікуються переважно джерела, які вивчаються на курсі)
- Висновки (стислий виклад результатів дослідження; повинні співпадати із завданнями роботи, бути змістовними, а не описовими)
- Додаток (обов'язково: список питань, формальна інформація про інтерв'ю; не обов'язково, але бажано: текст інтерв'ю).

Вимоги до оформлення **додатків** (транскриптів).

1. Повна формальна інформація про інтерв'ю: час проведення (дата), тривалість, місце.

2. Стаття та вік респондентів.
3. Вступне слово (короткий текст) про мету дослідження та інформування щодо анонімності дослідження (у тексті дослідження ви придумуєте інше ім'я для респондентів).
4. Список питань, які ставилися респондентам.
5. Текст інтерв'ю (не обов'язково; однак, цитати слід надавати у тексті дослідження).

Таблиця оцінювання роботи

Тип роботи	Максимальна кількість балів
Вступ і висновки: написання логічного і аргументованого вступу роботи (актуальність дослідження, чітка мета і завдання роботи, прописані методи дослідження), якому відповідають висновки (у висновках не повинна міститися нова інформація, а тільки стисле і змістовне узагальнення результатів роботи)	10
Емпірична (основна) частина: обґрунтований аналіз взятого інтерв'ю чи іншої емпіричної інформації; фахове вживання термінології, чіткий виклад аргументів	20
Література, посилання на літературу у випадку цитування чи надання певної інформації; коротке пояснення основних досліджуваних понять	5
Стилістика написання (оформлення роботи, таблиць і рисунків, дотримання структури), грамотність (наявність очепяток, помилок)	5
Разом	40

Плагіат і посилання (стосується усіх письмових робіт)

- Запозичення у ваших текстах фраз або ідей інших авторів без належного посилання (окрім загальновідомих речей) називається плагіатом, засуджується в усьому світі і на цьому курсі карається **незарахуванням письмової роботи**.
- Усі цитати мають бути оформлені лапками і супроводжуватися посиланням на конкретну сторінку(и) в конкретному тексті
- Якщо ви перефразовуєте або переказуєте ідеї іншого автора своїми словами посилання теж необхідне (якщо доречно, то теж на конкретну сторінку(и))
- Перелік усіх джерел, на які ви посилалися, подається наприкінці тексту в списку літератури

УВАГА! У випадку встановлення факту плагіату під час опанування дисципліни студенти отримують незадовільну оцінку.

Вимоги до обсягу роботи: до 20 тис. знаків з пробілами (без додатків).

Фінальна здача роботи – очікування

Дослідницькі роботи подаються в електронному вигляді (обов'язковий формат файлу .doc – оскільки коментарі писатимуться у форматі «track changes») на електронні

адреси обох викладачок до **17 листопада 2013 р.** (24.00). Кожне запізнення на добу – мінус 3 бали. За потреби ми попросимо принести роботи і у паперовому вигляді. До презентації на останньому семінарі ми повинні встигнути прочитати роботи.

Назва листа із файлом – Gender and Economics: Research. Назва документа – прізвище автора англійською мовою і рік (наприклад, Martsenyuk_2013. doc).

Обов'язкове оформлення титульної сторінки роботи зі вказуванням інформації про авторів і електронної адреси.

Автори курсу

Тамара Марценюк

Ольга Купець

Завідувач кафедри соціології

Світлана Оксамитна